

УДК 504:332:630.6

С. М. Данькевич,
к. с.-г. н., докторант, Інститут агроекології і природокоористування НААН
ORCID ID: 0000-0003-2597-4461

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.12.57

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

S. Dankevych,
Candidate of Agricultural Sciences, Institute of Agroecology and Nature Management of NAAS

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC ASPECTS OF ATTRACTING INVESTMENTS
AS AN INSTRUMENT IN ENSURING THE BALANCED USE OF FORESTRY LANDS

Обґрунтовано роль інвестиційної діяльності у розв'язанні проблеми досягнення збалансованого рівня лісогосподарського землекористування України. Доведено, що на останній час потенціал фінансово-економічних передумов забезпечення збалансованого рівня лісогосподарського землекористування в Україні використовується не на достатньому рівні, оскільки лишається не повністю задіяним інструмент залучення інвестицій. Досвід країн з розвинутим лісовим сектором свідчить, що використання земель лісогосподарського призначення є фундаментальним інвестиційним інструментом, тоді як в Україні внаслідок впливу організаційно-економічних, інституціональних та правових факторів функціональне використання цього фінансового ресурсу досить обмежене. У дослідженні на прикладі Державного підприємства "Радехівське лісомисливське господарство" доведено необхідність диверсифікації джерел фінансового забезпечення процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів у лісогосподарському виробництві. Обґрунтовано, що суттєве зростання інвестиційного потенціалу державних лісогосподарських підприємств може бути досягнуто за рахунок максимізації прибутку під час створення відповідного податкового клімату, що потребує державного регулювання. Обґрунтовано залежність досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення від фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки, що пов'язано з рівнем капітальних інвестицій в основні засоби лісового сектору економіки України. Доведено, що трансформація земель лісогосподарського призначення в інвестиційний актив з об'єктивною ринковою вартістю і реальною цінністю є інструментом удосконалення еколого-економічного механізму забезпечення збалансованого рівня землекористування та має потенціал щодо практичного використання.

The purpose of the article is to review the current state and the role of investments in the forestry of Ukraine as a key component in achieving a balanced level of use of forestry lands, based on the

results of production and economic activity, dynamics of capital expenditures, as well as taking into account the priorities of increasing the efficiency of use of forest resources potential. The role of investment activity in solving the problem of achieving a balanced level of forestry land use in Ukraine is substantiated. It is proved that recently the potential of financial and economic conditions for ensuring a balanced level of forestry land use in Ukraine is not used sufficiently, as the investment attraction tool is not fully involved. The experience of countries with developed forestry sector shows that the use of forest lands is a fundamental investment tool, while in Ukraine, due to the influence of organizational and economic, institutional and legal factors, the functional use of this financial resource is quite limited. The study, based on the example of the State Enterprise "Radexhiv forestry farm", proved the necessity of diversifying sources of financial support for the modernization, reconstruction and technical re-equipment of fixed assets in forestry production. It is substantiated that significant growth of the investment potential of state forest enterprises can be achieved by maximizing profits when creating the appropriate tax climate that needs state regulation. The dependence of the achievement of balanced use of forestry lands on the financial and economic provision of environmental safety, which is related to the level of capital investments in the main means of the forest sector of the Ukrainian economy, is substantiated. A schematic representation of the effect of transformation of land resources into full-fledged financial assets and investment resources is proposed, which will enable to achieve a number of social, economic and environmental effects both at the current moment and in achieving strategic investment objectives. It is proved that the transformation of forestry lands into an investment asset with an objective market value and real value is an instrument for improving the ecological and economic mechanism for ensuring a balanced level of land use and has the potential for practical use.

Ключові слова: землі лісогосподарського призначення, інвестиційні ресурси, фінансовий актив, організаційно-економічні аспекти, збалансоване лісогосподарське землекористування.

Keywords: forestry land, investment resources, financial asset, organizational and economic aspects, balanced forestry land use.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Тенденції виснажливого використання лісових угідь за умов нехтування нормами їх збереження та відтворення спричинили багато складних проблем, зокрема знецінили принципи збалансованого землекористування. Збалансоване використання земель лісогосподарського призначення залежить зокрема від активізації інвестування в лісову галузь. Наразі питання організаційно-економічного забезпечення залучення інвестицій як інструменту збалансованого рівня використання земель лісогосподарського призначення потребують вивчення з метою визначення напрямів удосконалення структури фінансових потоків.

Методи: аналізу й синтезу, абстрактно-логічний, статистичного аналізу, графічний, кореляційно-регресійного аналізу (для встановлення і виміру рівня залежності та взаємовпливів ресурсного характеру на ефективність та особливості застосування фінансово-економічного інструментарію щодо забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні й прикладні аспекти залучення та економічного оцінювання ефективності інвестиційної діяльності досліджено в наукових працях відомих учених: А.П. Гайдуцького, В.М. Гейця, М.Я. Дем'яненка, О.І. Дре-

бот [14], С.М. Кваші, М.І. Кісіля, Н.І. Паляничко [3], Г.М. Підлісецького, П.Т. Саблука, М.Г. Ступеня [4], О.І. Фурдичка [2; 16] та інших [1; 7; 9; 18; 19]. Незважаючи на певний науковий доробок, еколого-економічна ситуація в лісогосподарському землекористуванні України на сьогодні зумовлює необхідність подальшого дослідження й обґрунтування широкого спектра теоретичних і прикладних аспектів особливостей залучення інвестицій як складової у забезпеченні збалансованого рівня використання земель лісогосподарського призначення, що є фактором забезпечення прийняттого рівня екологічної безпеки.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є огляд сучасного стану і ролі інвестицій в лісове господарство України як ключової складової досягнення збалансованого рівня використання земель лісогосподарського призначення, виходячи з результатів виробничо господарської діяльності, динаміки капітальних видатків, а також з врахуванням пріоритетів підвищення ефективності використання лісоресурсного потенціалу на прикладі Державного підприємства "Радехівське лісомисливське господарство" (ДП "Радехівське ЛМГ").

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Наявність інвестицій призводить до покращення всіх результатів процесу виробництва як соціального, так і

технологічного, а врешті і еколого-економічного характеру. Не є виключенням і використання земель лісгосподарського призначення. Проте характерною рисою функціонування вітчизняного лісового сектора є інвестиційний дефіцит у лісовому господарстві, що не дозволяє забезпечити прийнятний рівень капіталізації і підвищити частку продукції з високою доданою вартістю у лісопереробних підрозділах державних лісгосподарських підприємств, що негативним чином відображається на спроможності цих суб'єктів господарювання інвестувати достатній обсяг коштів у відтворення лісоресурсного потенціалу [1]. За [2, с. 274] інвестиції екологічні — всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється природоохоронний об'єкт. Інвестиції, як майнові так і немайнові, є одними з найважливіших засобів досягнення позитивних структурних змін в охороні довкілля, поліпшення якісних показників лісгосподарської діяльності на державному та регіональному рівнях. Від обсягів і ефективності інвестицій залежить швидкість відтворювальних процесів у використанні земель лісгосподарського призначення, забезпечення позитивних якісних змін в природоохоронній діяльності, а відтак і досягнення збалансованого рівня лісгосподарського землекористування. Як зазначає [3], тенденції екстенсивного використання земель в умовах нехтування принципами їх охорони спричинили багато складних проблем, зокрема знецінення принципів збалансованого землекористування обумовило дисбаланс структури інвестицій в Україні гіпертрофічним фінансуванням пріоритетних галузей. Формування відповідного інструментарію стимулювання залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в оновлення об'єктів лісгосподарської та лісоохоронної інфраструктури, а також розвиток ринку позикового капіталу є складовою фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. Зазначене свідчить про необхідність формування інвестиційної привабливості лісгосподарського землекористування на основі врахування екологічних пріоритетів підвищення економічної ефективності використання ресурсів.

Країни з розвинутим лісовим сектором орієнтуються на експорт лісових товарів глибокого перероблення, насамперед меблів, виробів з картону й паперу. Зазначені питання тісно пов'язані з проблемами екології та збалансованого розвитку, екологічного регулювання діяльністю лісового бізнесу [4]. Наприклад Китай належить до невеликої групи країн (США, Італія, Норвегія, Іспанія, Швейцарія), чиї лісові масиви за останні три десятиліття збільшилися. Загальний обсяг іноземних інвестицій в Китаї швидко і різко з часом зростав від 4,8 млрд дол США в 1985 р. до 117,7 млрд дол США в 2011 р. Хоча сума іноземних інвестицій у лісову галузь Китаю становить невелику частку від загального обсягу інвестицій щорічно 0,1—1,2 млрд дол. США (з 1997 року по 2010 рік 8,4 млрд дол. США), проте велика частина цих інвестицій була спрямована на заліснення та лісовідновлення, створення підприємств лісового господарства для переробки лісової деревини. В лісове господарство Китаю інвестували країни Європейського Союзу, Британські Віргінські острови, Канада,

Індонезія, Японія, Німеччина, Малайзія, Маврикій, Республіка Корея, Сінгапур та США [5]. Передача передових знань і технологій можуть мати диференційовані впливи на площі земель лісгосподарського призначення, наприклад: знання про підвищення ефективності використання лісової продукції можуть зменшити обсяги вирубки лісів, водночас як потужні механізми підвищують ефективність лісозаготівель. Крім того, на думку китайських дослідників, допомогти відновленню лісів в Китаї в довгостроковій перспективі може імпорт продовольства за рахунок скорочення площ сільськогосподарських угідь, але скорочуючи площі лісів в інших країнах [5]. Корисним є також досвід Скандинавських країн, де щороку площа лісів збільшується, створено багато інвестиційних лісових фондів, серед головних інвесторів яких є такі компанії, як ІКЕА, інвестиційний фонд Гарвардського університету. До прикладу, якщо розмістити гроші у європейському банку на депозиті, то відсоткова ставка становитиме 1—1,5% доходу, а дохідність інвестиційних лісових фондів — до 12% річних. Також варто звернути увагу на досвід ІКЕА, яка зацікавлена вирубувати лісу менше, ніж його щорічний приріст, також компанія багато інвестує у висаджування саджанців [6]. Досвід країн з розвинутим лісовим сектором доводить, що землі лісгосподарського призначення можуть бути інвестиційним інструментом в забезпеченні збалансованого лісгосподарського землекористування.

За даними [7] надзвичайно низький інвестиційний клімат в лісовому секторі України викликав відтік інвестицій до країн-сусідів, де виробництва використовують українську необроблену деревину, а готову продукцію експортують в Україну. Якщо взяти економічний ефект від експорту технологічної сировини за 1, то у разі переробки її на деревинностружковій плити економічний ефект складатиме 8,8, а під час виготовлення з цих плит меблів — 40. Тобто виробництво меблів з деревинностружкових плит є в 40 разів ефективнішим, ніж просто експорт необробленої техсировини. В останні роки спостерігається тенденція до скорочення обсягів виробництва продукції деревообробки, а натомість значно збільшується експорт необробленої деревини. Отже, скорочення експорту необробленої деревини, а натомість значне збільшення обсягів виробництва продукції деревообробки в результаті дасть поштовх не лише для розвитку національної економіки України, лісового сектору, а й регіонів: сприятиме залученню інвестицій, зростання податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, забезпечить підвищення використання інфраструктурного потенціалу регіону, розвиток трудового потенціалу, соціально-культурної інфраструктури, підвищить рівень життя населення [7] і в результаті досягнення збалансованого використання земельних ресурсів.

Капітальні інвестиції в лісове господарство та пов'язані з ним послуги в Україні за 2010—2018 рр. значно зросли, але залишалися на досить низькому рівні. Так, у 2010 р. їхній обсяг становив 177,8 млн грн, у 2014 р. 381 млн грн, у 2015 р. — 788,5, у 2016 р. — 777,1, у 2017 р. — 768,9, а в 2018 р. — 980,3 млн грн, що становить лише 0,17 % від загального обсягу інвестицій в Україні у 2018 році [8]. Джерелами інвестицій для лісо-

Таблиця 1. Динаміка прибутковості та податкового навантаження на ДП "Радехівське ЛМГ", тис. грн

Рік	Прибуток до оподаткування	Сплата податку на прибуток	Відрахування частини чистого прибутку	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (до Державного бюджету)	Рентна плата за спец. використання лісових ресурсів (до місцевого бюджету)	Земельний податок
2014	36	55	5	659	-	-
2015	658	241	41	2992	229	18
2016	1289	278	385	3830	401	26
2017	865	198	799	2860	277	27
2018	983	210	634	3144	334	47
Відхилення 2018 року до 2014 року (+,-)	+947	+155	+629	+2428	+334	+47

Джерело: сформовано автором за даними звітів про виконання фінансового плану ДП "Радехівське ЛМГ".

вого сектору є власні джерела (прибуток, амортизаційні відрахування) та залучені ресурси (гранти, субсидії, акціонерні вклади, кредитні запозичення), учасниками яких можуть бути іноземні інвестори, страхові та кредитні системи, бюджети всіх рівнів, фонди. Наразі основним джерелом фінансування більшості інвестиційних проектів в Україні є власні кошти підприємств, які в умовах стагнації економіки і зниження прибутковості всіх секторів економіки дуже незначні [4]. Землі лісогосподарського призначення, які перебувають у постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств не можуть бути передані в заставу для отримання банківських кредитів чи інших запозичень. Окрім того, в сучасних умовах джерелом середньо- та дострокових інвестиційних ресурсів практично стає лише лізинг. На думку [9], активізація лізингових угод між спеціалізованими лізинговими компаніями та державними лісогосподарськими підприємствами сприятиме подоланню фінансових обмежень в частині придбання сучасного високотехнологічного лісогосподарського обладнання. З огляду на значне спрацювання основних засобів лісогосподарських підприємств, яскравим прикладом успішного забезпечення екологізації виробництва є отримання у лізинг обладнання, яке дає змогу реалізувати програми державного значення, зокрема щодо запровадження інноваційних, енергоощадних маловідходних технологій і технологій, що не шкодять довкіллю. Н. Наливайко зазначає, що лізинг є однією з найперспективніших форм інвестування, що здатна значно поживити процес оновлення матеріальної технічної бази лісогосподарських підприємств [9].

Нині прибуток державних лісогосподарських підприємств та амортизаційні відрахування є фактично єдиним джерелом фінансового забезпечення капітальних вкладень. Проте на сьогодні 75 % прибутку державних підприємств відраховується до бюджету відповідно до постанови КМУ від 30.12.2015 р. № 1156 "Про внесення змін до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями" [10], до того ж ними сплачується ще й податок на прибуток, що створює негативний економічний вплив на можливість залучення власних обігових коштів в інвестиції для забезпечення збалансованого лісогосподарського землекористування. На прикладі ДП "Радехівське ЛМГ", яке розташоване у північно-східній частині Львівської області на території Малого Полісся Украї-

ни в межах трьох адміністративно-господарських районів: Сокальського, Радехівського, Кам'яно-Бузького і займає площу 35 тис. га, чітко прослідковується динаміка збільшення податкового навантаження на прибуток дежлісгоспу за останні п'ять років (табл. 1). ДП "Радехівське ЛМГ" в останні роки демонструє прибуткову виробничо-господарську діяльність, що мало б створювати сприятливі передумови для активізації інвестиційної діяльності, водночас основними проблемами інвестиційного забезпечення модернізації основного капіталу лісогосподарського виробництва є надмірне оподаткування прибутку підприємства. Отже, необхідна диверсифікація внутрішніх джерел фінансового забезпечення процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів у лісогосподарському виробництві.

За даними Державної фіскальної служби України сектором лісового господарства та лісозаготівель до Зведеного бюджету України у 2014 році сплачено 1,2 млрд грн, у 2015 році — 2,2 млрд грн, у 2016 році — 3,6 млрд грн [11], у 2018 році аж у чотири рази більше порівняно з 2014 роком — 4,8 млрд грн [12]. Верховною Радою України з 1 січня 2019 року ставки земельного податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено (ст. 274 ПКУ), доповнено новою ставкою для лісових земель, яка становитиме не більше 0,1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки [13]. Оскільки земельний податок на лісові землі раніше в Україні сплачувався у складі рентної плати, то з 1 січня 2019 року виникає подвійне оподаткування, що потребує додаткових коштів підприємств для сплати нового податку. Грошовий потік є визначальним фактором сприяння інвестиціям, проте існуюче фіскальне регулювання лісокористування обумовлюється лише необхідністю посилення функції наповнення бюджету [14, с. 223] і створює обставини дефіциту обігових коштів для придбання основних засобів з метою оновлення об'єктів лісогосподарської та лісоохоронної інфраструктури. В комплексі ситуація говорить про необхідність перерозподілу напрямів та обсягів грошових потоків в секторі лісогосподарського землекористування з пріоритетом використання фінансових ресурсів на забезпечення капітальних видатків, що потребує внесення відповідних змін до податкового законодавства. Так, вітчизняні вчені [14, с. 238] вважають, що запровадження фіксованого лісогосподарського податку, який сплачуватиметься в рахунок таких податків і зборів (обов'язкових

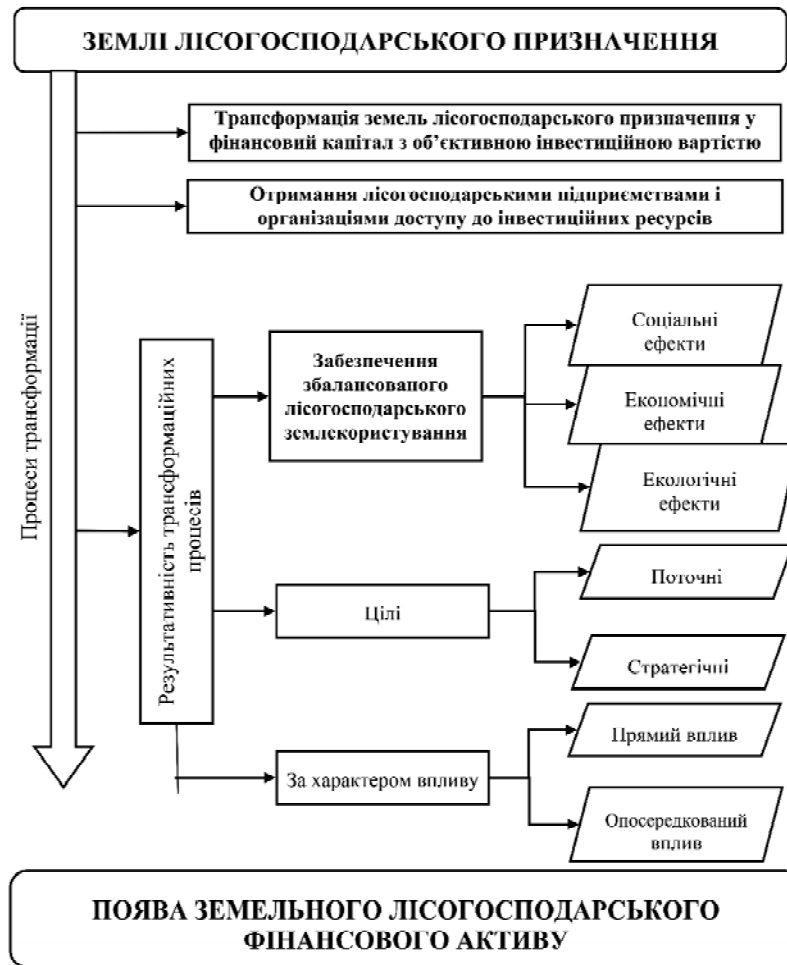

Рис. 1. Система ефектів від трансформації земель лісогосподарського призначення в фінансові активи з об'єктивною інвестиційною вартістю

Джерело: сформовано автором.

платежів), як плата (податок) за землю, податок на прибуток, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, стимулюватиме обмеження використання лісових ресурсів, а врахування фіксованого лісогосподарського податку в собівартості продукції (на відміну від ренти) дасть можливість додаткових джерел інвестицій в лісогосподарське землекористування. Отже, суттєве зростання інвестиційного потенціалу державних лісогосподарських підприємств може бути досягнуте за рахунок максимізації прибутку при створенні відповідного податкового клімату. З часом роль держави як основного інвестора повинна поступово послаблюватися і все більше повинні переважати її регулюючі та контролюючі функції. Забезпечення стабільного функціонування нормативно-законодавчого поля з одночасною підтримкою мінімально необхідних обсягів інвестицій у технологічні процеси землекористування матиме позитивний ефект як для розв'язання соціально-економічних, організаційно-економічних, так і для еколого-економічних проблем регіонів будь-якого таксономічного рівня [3].

Також однією з причин незадовільного рівня інвестиційної привабливості лісогосподарського виробництва та відсутності зовнішніх інвестиційних надходжень у суб'єктів лісогосподарського підприємництва є недо-

сконалість грошової оцінки лісоресурсного потенціалу. За даними Моніторингу земельних відносин в Україні за 2016—2017 роки [15] середнє значення нормативної грошової оцінки земель лісогосподарського призначення в середньому по Україні становить 95610 грн/га з максимальним значенням цього показника по Донецькій області 270000 грн/га і мінімальними: по Київській — 11412 грн/га, Рівненській — 16200 грн/га, Одеській — 26500 грн/га. Землі лісогосподарського призначення є тим глобальним ресурсом, що привертає увагу інвесторів і для того, щоб українські лісові ресурси можна було залучати в інвестиційні проекти, слід визначити їхню адекватну вартість, яка відображала б їхню реальну ринкову вартість і давала підстави для визначення пріоритетних напрямів використання ресурсів. Без достовірного оцінювання лісових ресурсів ефективно управління ними в проектах неможливе, а процес такого оцінювання щодо конкретної ділянки лісу має включати інвентаризацію корисності лісу. Використання можливостей сучасного фінансового простору для формування доданої вартості в рамках конкретної територіальної системи лежить у площині трансформації територіальних ресурсів у фінансовий капітал [4]. Значна кількість вчених наголошують на необхідності інвестиційного забезпечення лісового господарства з

Таблиця 2. Основні показники виробничо-господарської діяльності ДП "Радехівське ЛМГ", тис. грн

Рік	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Валовий прибуток	Амортизаційні відрахування	Первісна вартість основних засобів	Залишкова вартість основних засобів	Обсяг капітальних витратків у придбання виробничого обладнання, автомобілів, приладів, машин, механізмів
2010	14759	2655	616	9463	4228	174
2011	18945	3527	551	9465	3808	118
2012	19729	3331	675	11077	4897	1778
2013	20133	3823	763	12257	5314	1510
2014	7994	5417	717	12597	4937	655
2015	39232	10021	829	15226	6737	3098
2016	49916	11118	10676	22152	11993	7337
2017	52595	10016	2633	26997	14213	7034
2018	64129	10195	3691	30277	13967	6483
Відхилення 2018 року до 2010 року (+,-)	49370	7540	3075	20814	9739	6309
Відхилення 2018 року до 2010 року, %	335	284	499	220	230	3626

Джерело: сформовано автором за даними звітів про виконання фінансового плану ДП "Радехівське ЛМГ".

метою підвищення ефективності використання лісоресурсного потенціалу, мінімізації втрат лісосировини та розширення площ земель лісогосподарського призначення. Водночас для цілей покращення соціально економічних та екологічних показників розвитку суб'єктів лісогосподарського підприємництва потребують обґрунтування інструменти інвестиційної політики товаровиробників, які сприяли б залученню коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в природоохоронну діяльність, створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління. На думку [16], якщо визначається інвестиційна вартість лісових земель (вартість, за якою данні землі можуть бути придбані при умові задоволення вимог інвестора до доходності лісового проекту), то ставка дисконтування може визначатись, виходячи із очікувань інвестора, внутрішньої норми доходності аналогічних і уже здійснених проектів. Лісові землі стануть активом, у якого є власник інвестор, який зацікавлений у тому, аби вартість активів зростала. Директор економічних програм Українського інституту майбутнього А. Амелін вважає, що приватизація земель лісогосподарського призначення з оплатою інвесторів у бюджет ринкової вартості — це хороший інструмент для зростання обсягів інвестицій, де інвестор як власник лісу завжди буде бережно до нього ставитися [17]. Важливим є взяття земель лісогосподарського призначення на баланси суб'єктів господарювання, що дасть умови подальшої роботи з їх капіталізації, можливість забезпечити повноцінність ціноутворення на ці активи, посилить інвестиційну привабливість лісового сектору, а у перспективі і на ринках капіталу. Облікована вартість природно-ресурсного потенціалу є тією інформаційною складовою, яка розширить можливості кредитування державних лісогосподарських підприємств. Ми пропонуємо схематичне зображення результативності перетворення земельних ресурсів у повноправні фінансові активи та інвестиційні ресурси, що дасть можливість досягти низки соціальних, економічних та екологічних ефектів як на поточний момент, так і при досягненні стратегічних інвестиційних цілей (рис. 1).

У лісовому господарстві України мають місце проблеми, які пов'язані як з високим рівнем фізичного спрацювання та морального старіння виробничого устаткування, так і з методами і способами розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу. Існуюча ситуація значною мірою зумовлена відсутністю довгий час відповідної стратегії розвитку лісового господарства, яка забезпечувала б інвестиційне оновлення як основних лісогосподарських засобів, так і технологій лісовирощування і лісорозведення [18]. Активізація процесів модернізації та реконструкції основних засобів у лісогосподарському виробництві та впровадження сучасних технологій лісорозведення та лісовирощування знаходиться в прямій залежності від перегляду принципів державної підтримки розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу, застосування комплексу стимулів стосовно підвищення ефективності здійснення лісогосподарських заходів, а також створення інституціональних передумов для залучення постійними лісокористувачами приватних інвестицій на ринку позикового капіталу [1]. Нині більшість інвестування в лісокористуванні направлено на звичайну заміну чи ремонт застарілого обладнання, а процес впровадження новітніх екологічних та ресурсозберігаючих технологій лишається без належного фінансування, що разом з недоліками чинного законодавства у сфері лісокористування не дає змоги підвищувати ефективність господарської діяльності [18].

Інвестиційний розвиток державного лісогосподарського підприємства значною мірою залежить від обсягу капітальних витратків по лісовому і мисливському господарству. ДП "Радехівське ЛМГ" за період 2010—2018 рр. демонструє покращення показників виробничо-господарської діяльності. У 2018 р. порівняно з 2010 р. спостерігалось збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) у 4,3 рази, збільшення валового прибутку становило у 3,8 рази (більше на 7540 тис грн) (табл. 2). Поряд з високими темпами приросту виручки та валового прибутку на лісогосподарському підприємстві темп приросту амортизаційних відрахувань є значно вищим, що

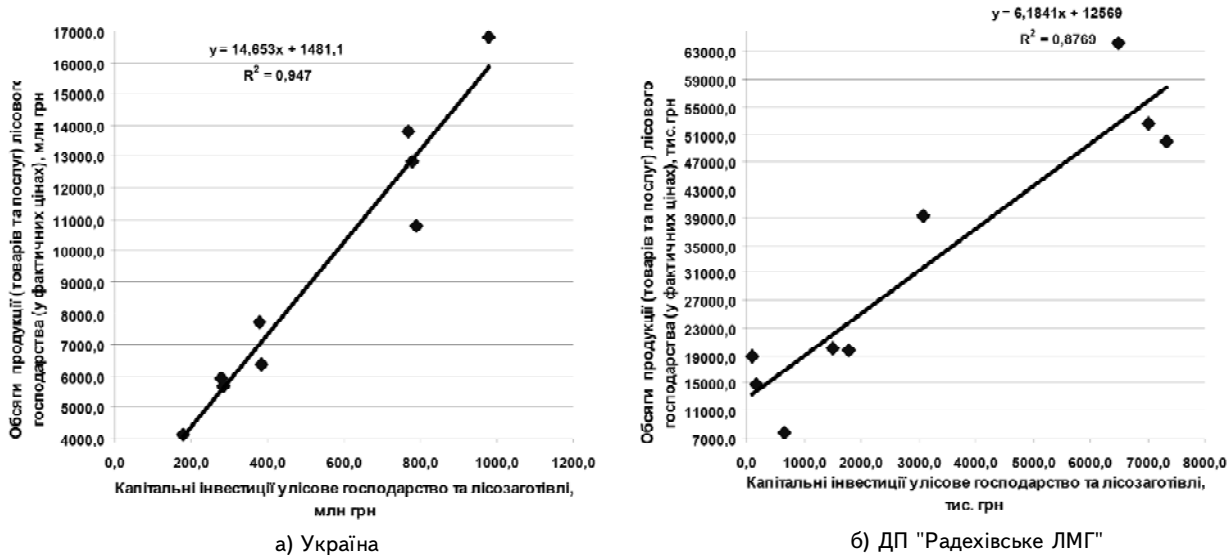

Рис. 2. Залежність обсягів виробництва продукції (товарів та послуг) лісового господарства (у фактичних цінах) від капітальних інвестицій у лісове господарство та лісозаготівлі за 2010–2018 рр.

Джерело: сформовано автором з використанням статистичних даних по Україні та звітних даних ДП "Радехівське ЛМГ"

свідчить про пришвидшене формування внутрішніх джерел модернізації та оновлення індустрії лісорозведення, лісозаготівель та деревообробки.

У 2018 р. порівняно з 2010 р. сума амортизаційних відрахувань на ДП "Радехівське ЛМГ" збільшилася у 6 разів, темпи приросту первісної вартості основних засобів склали 220 % (збільшилася на 20814 тис. грн), що пов'язано зі зростанням капітальних видатків у придбання виробничого обладнання, автомобілів, приладів, машин, механізмів. Так, обсяг капітальних інвестицій ДП "Радехівське ЛМГ" за рахунок власних джерел наростаючим підсумком за період 2010—2018 рр. склав 28187 тис. грн. Результати аналізу основних показників виробничо господарської діяльності ДП "Радехівське ЛМГ" засвідчують, що державне підприємство як постійний лісокористувач демонструє прибуткову діяльність і відповідно має необхідні передумови для реалізації цілей інвестиційної стратегії розвитку лісового господарства, що сприятиме збалансованому використанню земель лісогощарського призначення.

Одним з важливих чинників інвестиційного розвитку лісового господарства, а відтак і забезпечення збалансованого використання земель лісогощарського призначення, є залежність обсягів виробництва від темпів техніко технологічного оновлення основних засобів. За допомогою кореляційного аналізу ми дослідили зв'язки між детермінантами: частка варіації показника обсягів виробництва продукції (товарів та послуг) лісового господарства (у фактичних цінах), зумовлена варіаціями показника капітальних інвестицій у лісове господарство та лісозаготівлі за період 2010—2018 рр. в Україні (рис. 2, а) та в ДП "Радехівське ЛМГ" (рис. 2, б), оцінювалася за допомогою коефіцієнта детермінації, де відслідковується чіткий зв'язок між статистичними характеристиками показників з прямою залежністю.

Коефіцієнт детермінації вказує на те, що 94,7 % варіації обсягів виробництва продукції (товарів та послуг) лісового господарства України зумовлено варіацією показника капітальних інвестицій у лісове господарство

та лісозаготівлі. Щільність зв'язку між факторами (коефіцієнт кореляції) по Україні становить $r = 0,97$, в ДП "Радехівське ЛМГ" — $0,94$, що свідчить про зв'язок між ознаками високого рівня впливу, тобто з імовірністю 95 % можна стверджувати, що при зростанні капітальних інвестицій у лісове господарство обсяги виробництва продукції (товарів та послуг) лісового господарства зростатимуть. Інвестиції напряму впливають на темпи розвитку лісогощарського виробництва, стимулюють гарантування досягнення збалансованого використання земель лісогощарського призначення та напряму визначають рівень матеріально-технічного забезпечення, і передусім, рівень модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів лісогощарських підприємств як лісового господарства, так і лісопереробних підрозділів. Наведений статистичний аналіз опосередковано свідчить про необхідність удосконалення інструменту інвестицій у складі фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісогощарського призначення.

Проведення технологічної модернізації підприємств з метою підвищення рівня їхньої еколого-економічної ефективності має привабливість для інвесторів, адже з метою прискорення просування на ринок товарів і продукції, виробленої на модернізованих підприємствах, все ширше використовується специфічне маркування та індикатори. Таким чином, поступово відбуваються трансформації міжнародних еколого-економічних умов взаємодії між виробниками та споживачами, які спрямовуються в бік пом'якшення антропогенного тиску на довкілля, а рентабельність поступово стає залежною від екологічної результативності виробництва [19]. Отже, детермінантами інвестиційних надходжень є зниження ризиків появи деструктивних впливів господарської діяльності на землі лісогощарського призначення, формування системи планування взаємозалежностей технологічного розвитку суб'єктів лісогощарського підприємництва з темпами зростання доданої вартості у структурі ВВП, а відтак і соціальними наслідками. В

комплексі ситуація підтверджує доцільність формування інвестиційного клімату для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в лісоохоронну діяльність, створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління, впровадження технологій ресурсо- та енергозбереження, розширеного відтворення лісів у відповідності до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наш огляд націлено на визначення напрямів і перспектив підвищення інвестиційної привабливості лісового сектору України, що є запорукою забезпечення збалансованого лісогосподарського землекористування. Доведено, що на останній час потенціал фінансово-економічних передумов забезпечення збалансованого рівня лісогосподарського землекористування в Україні використовується не на достатньому рівні, оскільки лишається не повністю задіяним інструмент залучення інвестицій. Досвід країн з розвинутим лісовим сектором свідчить, що використання земель лісогосподарського призначення є фундаментальним інвестиційним інструментом, тоді як в Україні внаслідок впливу організаційно-економічних, інституціональних та правових факторів функціональне використання цього фінансового ресурсу досить обмежене і на цій основі лісовий сектор недоотримує інвестиції.

Встановлено, що важливою складовою інвестиційного розвитку лісового господарства має бути диверсифікація як зовнішніх, так і внутрішніх джерел фінансового забезпечення процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів у лісогосподарському виробництві та в лісопереробній ланці державних лісогосподарських підприємств. Обґрунтовано, що суттєве зростання інвестиційного потенціалу державних лісогосподарських підприємств може бути досягнуте за рахунок максимізації прибутку при створенні відповідного податкового клімату, що потребує державного регулювання.

Доведено, що трансформація земель лісогосподарського призначення в інвестиційний актив з об'єктивною ринковою вартістю і реальною цінністю є інструментом удосконалення еколого-економічного механізму забезпечення збалансованого рівня землекористування та має потенціал щодо практичного використання. Обґрунтовано, що використання інвестиційного потенціалу земель лісогосподарського призначення активізує інтенсивність фінансових потоків, надасть позитивні еколого-економічні та соціальні ефекти, і, як результат, забезпечить збалансоване лісогосподарське землекористування.

Обґрунтовано залежність досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення від фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки, що пов'язано з рівнем капітальних інвестицій в основні засоби лісового сектору економіки України. Кореляційна залежність між статистичними характеристиками показників використання земель лісогосподарського призначення є важливим простором подальших досліджень з метою визначення науково

обґрунтованих підходів до удосконалення еколого-економічного механізму збалансованого лісогосподарського землекористування, формування моделей, зважених не лише у фізичному просторі, але й у соціально-економічному з урахуванням основних факторів збалансованого землекористування.

Зважаючи на комплексний характер проблеми активізації інвестування в лісогосподарську галузь, важливою областю для подальшого опрацювання на запит сьогодення будуть питання з визначення та практичного використання системи індикаторів, еколого-економічні показники ефективності використання інвестиційних ресурсів для забезпечення збалансованого лісогосподарського землекористування.

Література:

1. Дзюбенко О.М. Формування інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку лісового господарства в контексті підвищення ефективності використання лісоресурсного потенціалу. Інвестиції: практика та досвід. № 23/2017. С. 49—58.
2. Фурдичко О.І. Словник-довідник з агроекології і природокористування / За науковою редакцією О.І. Фурдичка. К.: ТОВ "ДІА". 2012. 336 с.
3. Паляничко Н.І. Еколого-економічні показники ефективності використання інвестиційних ресурсів у землекористуванні // Наук. вісн. Мукачев. держ. ун-ту: зб. наук. пр. Мукачево: Вид-во МДУ, 2017. Вип. 1 (7). С. 34—39. (Серія "Економіка").
4. Ступень М.Г., Шумлянський Б.В. Сучасні механізми реалізації інвестиційних проектів у лісовому секторі. Збалансоване природокористування. № 2/2015. С. 5—9.
5. Jianguo Liu. Forest Sustainability in China and Implications for a Telecoupled World. Asia & the Pacific Policy Studies, vol. 1, no. 1, 19 December 2013. pp. 230-250 doi: 10.1002/app5.17. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/app5.17>
6. URL: <https://dyvys.info/2018/09/27/lis-yak-sektor-ekonomiky-shho-ukrayini-robyty-z-lisovym-gospodarstvom/>
7. Сагаль С. Аналіз потенціалу лісового сектору України та виявлення факторів, що гальмують його інноваційний розвиток. Регіональна "Програма правозастосування й управління в лісовому секторі країн Східного регіону дії європейського інструменту сусідства та партнерства". 2014. URL: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2116/report_sagal_forest_sector_-_potential.pdf
8. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: www.ukrstat.gov.ua
9. Наливайко Н.Я. Економічні аспекти екологізації діяльності деревообробних підприємств із застосуванням лізингу // Науковий вісник НЛТУ України, 2016. Вип. 26.6. Сер. економічна. С. 39—45.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1156 "Про внесення змін до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1156-2015-%D0%BF#n6>

11. Лист Державної фіскальної служби України від 11.05.2017 р. № 9951/6/99-99-07-02-02-15

12. URL: <http://minagro.gov.ua/uk/node/26776>

13. Закон України 23.11.2018 р. № 2628-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів". Відомості Верховної Ради, 2018, № 49, ст. 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>

14. Дребот О.І., Шершун М.Х., Шкуратов О.І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки контексті європейської інтеграції України: монографія / за наук. ред. Акад. НААН О.І. Фурдичка. К.: Аграр. наука. 2014. 348 с.

15. Моніторинг земельних відносин в Україні: 2016—2017. URL: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf>

16. Фурдичко О.І., Артюшок К.А. Еколого-економічна оцінка лісових земель як особливого ресурсу ноосфери. Агросвіт. № 2. 2012. С. 2—6.

17. URL: <https://dyvys.info/2018/09/27/lis-yak-sektor-ekonomiky-shho-ukrayini-robyty-z-lisovym-gospodarstvom/>

18. Касюхнич В.Ю. Ефективність використання природно-ресурсного потенціалу земель лісгосподарського призначення. Збалансоване природокористування. № 2/2017. С. 134—139.

19. Бутрим О.В. Теоретико-методологічні основи формування внутрішнього вуглецевого ринку в контексті збалансованого розвитку агросфери: монографія / За наук. ред. О.І. Дребот. К.: ДІА, 2018. 356 с.

References:

1. Dziubenko, O.M. (2017), "Formation of an investment and innovation strategy for forestry development in the context of increasing the efficiency of use of forest resource potential", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 49—58.

2. Furdychko, O.I. (2012), *Slovnok-dovidnyk z ahroekologii i pryrodokorystuvannia* [Dictionary of reference on agroecology and nature management], TOV "DIA", Kyiv, Ukraine.

3. Palianychko, N.I. (2017), "Ecological-economic indicators of efficiency of using investment resources in land use", *Nauk. visn. Mukachiv. derzh. un-tu Seriia "Ekonomika"*, vol. 1 (7), pp. 34—39.

4. Stupen', M.H. and Shumlians'kyj, B.V. (2015), "Modern mechanisms of realization of investment projects in the forest sector", *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 2, pp. 5—9.

5. Jianguo, Liu (2013), "Forest Sustainability in China and Implications for a Telecoupled World", *Asia & the Pacific Policy Studies*, vol. 1, no. 1, pp. 230-250, doi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/app5.17>

6. Dudar, O. (2018), "Forest as a sector of the economy: what to do with forestry in Ukraine", available at: <https://dyvys.info/2018/09/27/lis-yak-sektor-ekonomiky-shho-ukrayini-robyty-z-lisovym-gospodarstvom/> (Accessed 30 May 2019).

7. Sahal', S. (2014), "Analysis of the potential of the forestry sector in Ukraine and the identification of factors

that hinder its innovative development. Regional "Forest Law Enforcement and Governance Program of the Eastern Region of the European Neighborhood and Partnership Instrument", available at: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2116/report_sagal_forest_sector_potential.pdf (Accessed 30 May 2019).

8. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 30 May 2019).

9. Nalyvajko, N.Ya. (2016), "Economic aspects of ecologization of activity of wood-processing enterprises with the use of leasing", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrayny Ser. ekonomichna*, vol. 26.6, pp. 39—45.

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution "On Amendments to Clause 1 of the Procedure for Payment to the State Budget of a Part of the Net Income (Income) by State Unitary Enterprises and their Associations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1156-2015-%D0%BF#n6> (Accessed 30 May 2019).

11. State Fiscal Service of Ukraine (2017), "Letter № 9951/6/99-99-07-02-02-15", available at: <http://sfs.gov.ua/en/> (Accessed 30 May 2019).

12. Ministry of agrarian policy and food of Ukraine (2019), "In 2018, the forest industry paid 6.2 billion UAH of taxes", available at: <http://minagro.gov.ua/uk/node/26776> (Accessed 30 May 2019).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine on improving the administration and revision of rates of individual taxes and fees", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19> (Accessed 30 May 2019)

14. Drebort, O.I. Shershun, M.Kh. and Shkuratov, O.I. (2014), *Zbalansovanyj rozvytok lisovoho sektoru ekonomiky konteksti ievropejs'koi intehtratsii Ukrayny* [Balanced development of the forest sector of the economy in the context of European integration of Ukraine], Ahrar. Nauka, Kyiv, Ukraine.

15. Nizalov, D. Dankevych, V. and Ivins'ka, K. (2018), "Monitoring of land relations in Ukraine", available at: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf> (Accessed 30 May 2019). *Monitorynh zemel'nykh vidnosyn v Ukraini: 2016-2017*. URL: <https://dyvys.info/2018/09/27/lis-yak-sektor-ekonomiky-shho-ukrayini-robyty-z-lisovym-gospodarstvom/> (Accessed 30 May 2019).

16. Furdychko, O.I. and Artiushok, K.A. (2012), "Ecological-economic assessment of forest lands as a special resource of the noosphere", *Ahrosvit*, vol. 2, pp. 2—6.

17. Dudar, O. (2018), "Forest as a sector of the economy: what to do with forestry in Ukraine", available at: <https://dyvys.info/2018/09/27/lis-yak-sektor-ekonomiky-shho-ukrayini-robyty-z-lisovym-gospodarstvom/> (Accessed 30 May 2019).

18. Kasiukhnych, V.Yu. (2017), "Efficiency of use of natural resource potential of lands of forestry", *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 2, pp. 134—139.

19. Butrym, O.V. (2018), *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia vnutrishn'oho vuhletsevoho rynku v konteksti zbalansovanoho rozvytku ahrosfery* [Theoretical and methodological foundations of the formation of the internal carbon market in the context of balanced development of the agrosphere], DIA, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2019 р.